

MANIFESTUL DE LA BONN

LEV DODIN ȘI LES TRIOMPHESES

Cei 800 de oameni de teatru și 65 de autori veniți din 38 de țări europene la Festivalul „Bonner Biennale – Noi piese din Europa” observăm cu îngrijorare degradarea culturală de după schimbările politice din '89.

Constatăm că, înaintea acestor schimbări, în Est ca și în Vest, se investea mult în artă și cultură; în numeroase țări, ca de exemplu R.F.G. și R.D.G., se putea vorbi aproape despre o „reînarmare” culturală. O dată cu dărâmarea Zidului, această tendință s-a inversat în Europa. În mod vizibil, în cele două blocuri există mai mult interes pentru rolul propagandistic al artei decât pentru arta însăși.

Filosoful Max Weber spunea la începutul secolului: „O dată ce capitalismul a câștigat, el nu mai are nevoie de susținere spirituală”. Pentru ca aceste cuvinte să nu devină realitate, lansăm un apel tuturor forțelor politice din Europa, fie că sunt naționale sau extranaționale, de a face tot posibilul pentru a contracara degradarea instituțiilor culturale, a culturii, pentru ca libertatea și democrația, dobândite de curând, să nu fie abandonate umorilor vulgare ale capitalismului.

Direcția artistică a Festivalului „Bonner Biennale”, în numele participanților: Manfred Beilharz, Tankred Dorst, Ursula Ehler, Iris Laufenberg și autorii Bienalei:

ALBANIA	– Teodor Laco
AUSTRIA	– Marlene Streeruwitz
BELGIA	– Jean-Marie Piemme și Jan Lauwers
BELARUS	– Alexei Dudarev
BOSNIA HERZEGOVINA	– Katsa Celan
BULGARIA	– Iordan Radicikov și Konstantin Iliev
CEHIA	– Amost Goldflam
CIPRU	– Christakis Georgiou
CROAȚIA	– Slobodan Snajder și Lada Kastellan
DANEMARCA	– Sven Holm și Morti Vizki
ELVEȚIA	– Urs Widmer și Ruedi Häusermann
ESTONIA	– Mati Unt
FINLANDA	– Ouiti Nyytjä și Jouko Turkka
FRANȚA	– Jean-Claude Grumberg, Philippe Genty, Gilles Ségat și Jo Bitume
GERMANIA	– Dea Lohrer
GRECIA	– Iakovos Kambanellis
IRLANDA	– Billy Roche și Frank McGuinness
ISLANDA	– Olafur Haukur Simonarson și Ami Ibsen
ITALIA	– Dacia Maraini și Cesare Lievi
LETONIA	– Peteris Petersons
LITUANIA	– Alvydas Bausys și Grigorijus Kanovicus
LUXEMBURG	– Guy Rewenig
MACEDONIA	– Goran Stefanovski și Dejan Dukovski
MAREA BRITANIE	– Ken Campbell și Edward Thomas
NORVEGIA	– Cecilie Loveid
OLANDA	– Gerardjan Rijnders și Judith Herzberg
POLONIA	– Janusz Glowacki și Sławomir Mrożek
PORTUGALIA	– Yvette Centeno și Vera San Pays Lemos
ROMÂNIA	– Dumitru Solomon
RUSIA	– Viktor Slavkin, Sașa Sokolov, Olia Muhina, Maria Arbatova
SUEDIA	– Katarina Frostenson
SERBIA	– Dušan Kovačević
SLOVACIA	– Martin Porubjak și Blaho Uhřar/Stoka
SLOVENIA	– Dušan Jovanović și Dane Zaic
SPANIA	– José Sanchis Sinisterra, Juan Macandé și Carles Santos
TURCIA	– Kerem Kurdoglu și Grupul Kaybolma
UCRAINA	– Jaroslav Stelmach și Alexandr Stoliarov
UNGARIA	– György Spiró și Péter Kárpáti

Începând din 1992, o inedită suită de evenimente culturale polarizează periodic atenția publicului parizian: „Les Triomphe de Russie à Paris”. Propagandă culturală cu substrat politic, „imaginea” Rusiei în Occident, dansuri tradiționale în șuierat de samovare – am fi tentați să credem. În realitate, nimic din toate acestea. „Les Triomphe” este, de fapt, un fel de sinteză a premiilor Molière, César, Victoire de la Musique și Goncourt, recompensând în fiecare an cinci artiști de cultură rusă din toate domeniile artei. Premiile sunt atribuite de un juriu independent de orice autoritate politică sau economică și animat de scriitoarea Zoia Buguslavskaja. Ceremonia de decernare are loc pe 7 ianuarie – zi de Crăciun în Rusia – la Teatrul Mare din Moscova și este retransmisă la televiziune.

Tumeul parizian a apărut ca o replică a unei manifestări similare – „Les Saisons françaises” –, care a inițiat un program complex de creații franceze în Rusia. În consecință, un dialog artistic permanent încearcă să revitalizeze legăturile culturale existente de mai bine de două secole între intelectuali din cele două țări.

Timp de zece zile, între 18 și 28 aprilie, concerte simfonice, operă, dans, cinema și, bineînțeles, teatru au adus în eclectismul vieții culturale pariziene nota inconfundabilă a artei autentice.

Lev Dodin și trupa de la Malii Teatr – una dintre surprizele Festivalului Teatrelor Europene de la București – au prezentat pe scena de la Bobigny un spectacol-maraton de mai bine de zece ore: **Demonii**, adaptare a romanului omonim de Dostoievski. Creată în 1991 în cadrul Festivalului de la Braunschweig, montarea lui Lev Dodin atinge proporțiile unei imense fresce, imagine tulburătoare a Rusiei, cu toate contradicțiile ei trecute sau prezente. „Timp de trei ani – afirma regizorul – teatrul nostru a fost bolnav de Dostoievski, cel care toată viața a pus întrebări fără răspuns... Astăzi, când se întâmplă ce se întâmplă în Rusia, e inutil să comentăm actualitatea acestui roman profetic al lui Dostoievski. Demonii luptă totdeauna pentru putere, declară războaie... Numai că aici nu e vorba de politică. Nu politica este cea care îi mobilizează pe oameni.”

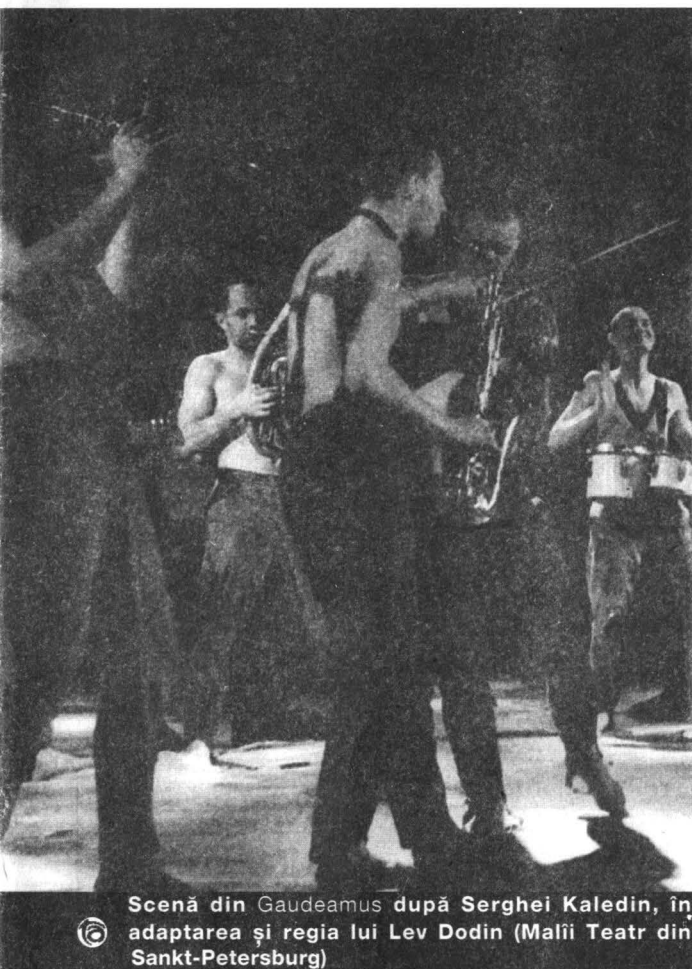
De la versiunea lui Nemirovici-Dancenko din 1913 la Teatrul de Artă, romanul nu a încetat să-i fascineze pe oamenii de teatru – de la Camus la Andrezej Wajda –, **revelându-se permanent** ca o tentație și o provocare în același timp. Transpoziția scenică a unei opere românești presupune în general o selecție și ulterior un montaj care, nu de puține ori, riscă să afecteze structura de rezistență a originalului. „Lectura” lui Lev Dodin a evitat primejdiiile unei schematizări excesive a tramei, lăsându-se însă pradă fascinației discursului filosofic, supradimensionat pentru exigențele unei opere scenice. Ceea ce-l subjugă necondiționat pe cititorul romanului nu-i poate oferi spectatorului decât o satisfacție intelectuală parțială.

Textul dostoievskian, de o densitate și o profunzime ideatice rare, se dezvoltă în permanență după modelul triadei hegeliene – teză-antiteză-sinteză – și, în consecință, rareori permite o fragmentare care să nu se transforme în amputare. Regizorul a intuit riscul unei posibile fracturi semantice, dar, în același timp, păstrarea unei partituri monologale excesive a condus către o diminuare considerabilă a ritmului scenic, de unde și dimensiunea neobișnuită a spectacolului.

În ciuda acestui inconvenient, exemplară ni s-a părut rezolvarea problemei spațiului de joc. O scenă înclinată spre stânga – semn al unei lumi în dezechilibru –, un decor esențializat și în permanență metamorfoză dovedesc o admirabilă asimilare a lecției constructiviste. Biserică, salon, casă conspirativă, teren pentru duel, totul devine posibil prin simpla ridicare și coborâre a unor panouri de lemn. Din când în când, un fel de punți laterale aduc la suprafață, din adâncurile „infermului”, victimele „demonilor”, din ce în ce mai numeroase spre final.

Spectacolul-gigant al lui Lev Dodin rezistă în fața unui asemenea efort grație unei trupe impresionantă atât prin dimen-

Correspondență de la Paris

Scenă din *Gaudeamus* după Serghei Kaledin, în adaptarea și regia lui Lev Dodin (Mali Teatr din Sankt-Petersburg)

siuni (peste treizeci de actori) cât și prin omogenitate. O singură fisură, din păcate esențială – Piotr Semak, titularul rolului principal, Stavroghin. O interpretare plată, netensionată și lipsită de nuanțe nu îi permite actorului să construiască figura enigmatică și fascinantă a eroului dostoevskian. Momentul confesiunii, de exemplu – sublimat de tensiune dramatică și totodată „cheie” a personajului –, se transformă în versiunea lui Piotr Semak într-o lecție bine învățată și debitată rapid.

La celălalt pol, Tatiana Șestakova (Lebiadkina) – laureată a Festivalului în 1992 – imprimă fiecărui moment o rezonanță particulară. Infirmitatea, nebunia (reală sau doar mimată), inocența victimei găsesc fără dificultate gestul sau intonația justă. Prezența sa în scenă dinamizează ritmul spectacolului și implică o permanentă mutație în reacțiile partenerilor de joc.

Preferința regizorului pentru relațiile binare între personaje este punctată de prezența câtorva scene de grup. O lumină crepusculară coboară peste aceste concentrate de umanitate, metamorfozându-le în veritabile tablouri amintind de neorealismul lui Iliia Repin.

Dincolo de inevitabilele hiatusuri pe care le presupune o asemenea tentativă, montarea lui Lev Dodin accede la statutul unei autentice „imago mundi”. Depășind diferențele de mentalitate sau de experiență istorică, spectatorul devine martorul unei perpetue căutări a echilibrului, a certitudinilor politice sau religioase, a unui sens care să justifice existența ființei umane în irepetabila clipă ce i-a fost acordată.

ANCA PLATCU

DESPRE TEATRU, CU DRAGOSTE

Am îndrăgit teatrul cu mult înainte de a fi văzut actori jucând pe o scenă adevărată. În orașelul de provincie în care mi-am făcut școala nu exista teatru și în acei ani de cumplite răsturnări și prăbușiri ce au urmat războiului, ani de tranziție (tot de tranziție, ca și acum, dar de la capitalism la socialism), nimeni nu se gândea la aceasta și nici vreo trupă teatrală nu se abătea atunci pe acolo, deși nu era departe de București.

În lungile vacanțe de vară – și, Doamne, niciodată verile nu mi-au mai părut atât de lungi și toride ca în acei ani –, doamna profesoară de Limba Română îmi împrumuta pe rând câte două-trei cărți din biblioteca sa. Atunci am citit **Viforul, Apus de soare**, piesele lui Caragiale, împreună cu minunatele „Momente și schițe”, și multe alte cărți.

Mai târziu, aparatul de radio a constituit pentru mine miracolul care a început să dea viață întâmplărilor citite și altora, al căror sens abia atunci începeam a-l descifra. Emisiunile de „Teatru la microfon” mă atrăgeau lângă cutia fermecată a aparatului de radio și atunci am îndrăgit, după voce, actori care pentru mine încă nu aveau un chip anume, ci acela plăsmuit în mintea mea, și care erau pe rând Hamlet, Ștefan cel Mare, prinți, domnitori, haiduci, domnițe, curtezane ori jupănese. I-am îndrăgit și-i recunoșteam imediat pe Ion Manolescu, pe George Vraca, pe Lucia Sturdza-Bulandra, pe George Calboreanu, după vocile lor, uneori ca un tunet despicător de ceruri, altele cu inflexiuni calde și-nvăluitoare... Pe Radu Beligan, Eugenia Bădulescu, Elvira Godeanu, Dina și Tanți Cocea, Cella Dima, Alexandru Giugaru, Ștefan Ciubotărașu, Grigore Vasiliu-Birlic, Silvia Dumitrescu-Timică, Niki Atanasiu și atâția alți mari actori ce au dat viață atâtor mari piese. În anii studenției am reușit să văd pe scenă actorii îndrăgiți jucând într-un teatru adevărat și fiecare piesă văzută era o încântare. Noi generații de actori s-au ridicat, afirmându-se și dovedindu-și talentul în piese minunate: Clody Bertola, Carmen Stănescu, Leopoldina Bălănuță, Olga Tudorache, Florin Piersic, George Constantin, Draga Olteanu, Sanda Toma, Silvia Popovici, Gina Patrichi, Victor Rebengiu, Irina Petrescu, Ilinca Tomoroveanu, Valeria Seciu, Mariana Mihaș și alții, nu mai puțin îndrăgiți, chiar dacă numele lor nu-mi vin acum în minte.

Când frigul și bezna se abătuseră cuprinzând totul, teatrul și slujitorii lui minunați au aprins în sufletele oamenilor făclia speranței și publicul umplea sălile de spectacol cu pioșenia cu care, în vremuri de restriște, credincioșii se-ndreaptă spre biserică. Iar dacă „Siberia” se strămutase pe meleagurile noastre, așa cum cei ce nu ne-au cunoscut îndeaproape au crezut, aceasta era numai în sala de spectacol; pe scenă evoluau actori cu adevărat mari, în spectacole remarcabile, adevărate acte de cultură. În sălile înghețate, spectatorii,

